

PARTICIPAREA TERTELOR PERSOANE ÎN LATURA CIVILĂ A PROCESULUI PENAL

De Ioana Păcurariu

ABSTRACT

"Third parties' participation in the civil action of the criminal proceedings"

The present article has an interdisciplinary nature and aims to analyse, in the light of the new laws, the voluntary and forced participation of the third parties in the civil part of the criminal trial. The paper offers pros and cons regarding the admission of this type of participation.

Another problem that presents interest is whether is it possible or not for the third parties to participate in an action in tort resulting from a crime in a civil court, that can be brought, regardless of the reasons, by the defendant who is an injured person that suffered a material and/or a moral damage following the crime and asks the civil court for compensation.

Keywords: the tort action resulting from a crime, the right of option when bringing a civil action, accessory intervention, the call for guarantee of the civil trial, the identification of the owner of the right civil action in criminal trial, the civil party, the civilly liable party.

1. Aspecte generale privind latura civilă a procesului penal

Acțiunea civilă în procesul penal se prezintă ca o instituție specifică dreptului procesual civil care preia anumite particularități de la dreptul procesual penal și care este guvernată de regulile dreptului civil. Aceasta constituie un mijloc procesual, legal și juridic care are natura unei acțiuni în responsabilitate civilă delictuală, al cărei obiect exclusiv constă în tragerea la răspundere civilă delictuală a inculpatului și/sau a părții responsabile civilmente ori a succesorilor acesteia, în vederea reparării prejudiciilor materiale și/sau morale suferite de către persoana vătămată în urma infracțiunii comise.

Totodată, ea constituie un drept fundamental al victimei infracțiunii care îi permite acesteia să solicite repararea prejudiciului suferit, care nu se confundă cu

cererea de constituire de parte civilă și nici cu dreptul lezat prin săvârșirea infracțiunii.

Pentru a respecta cerința de rigoare a normei juridice, latura civilă a procesului penal este supusă prevederilor Noului Cod de procedură civilă în măsura în care nu există dispoziții derogatorii în Noul Cod de procedură penală.

Noul Cod de procedură civilă este izvor al laturii civile a procesului penal care vine să complinească nereglementarea de către legiuitor, prin norma procesual penală, a unor aspecte ce țin de soluționarea acesteia, cum ar fi, de exemplu: prevederile art. 2 NCPC, potrivit cărora dispozițiile respectivului cod constituie procedura de drept comun în materie civilă și se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare; administrarea probelor solicitate în vederea soluționării laturii civile a procesului penal este guvernată de regulile impuse de Noul Cod civil și de Noul Cod de procedură civilă; art. 453 alin. (2) NCPP potrivit căruia revizuirea hotărârilor judecătorești penale, definitive, exclusiv cu privire la latura civilă poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Noului Cod de procedură civilă; conform art. 581 NCPP, în materia punerii în executare a dispozițiilor civile dintr-o hotărâre penală dispozițiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile se execută potrivit legii civile, art. 726 NCPC enumeră bunurile mobile care nu sunt supuse urmăririi silite; actualizarea despăgubirilor obținute în procesul penal poate fi obținută în cadrul procedurii executării silite, conform dispozițiilor NCPC.

Potrivit art. 19 alin. (1) NCPP, obiectul acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal îl constituie tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

Trebuie subliniat faptul că actuala reglementare, respectiv art. 19 alin. (1) NCPP, recunoaște doar răspunderea civilă delictuală ca formă unică prin care se poate exercita acțiunea civilă, înlăturând astfel opiniile potrivit cărora, inculpatul și/sau partea responsabilă civilmente pot fi trași și la răspundere civilă contractuală^[1].

Un argument avut în vedere de legiuitor în neîngăduirea exercitării altor tipuri de acțiuni în afara celei în răspundere civilă delictuală, considerăm că l-a constituit evitarea tergiversării soluționării cauzei – prin rezolvarea altor tipuri de acțiuni civile – și astfel, principiul fundamental al operativității procesului penal, prevăzut de art. 8 NCPP, ar fi încălcat.

Prin persoane care pot fi trase la răspundere civilă delictuală înțelegem: inculpatul care a produs prin fapta comisă un prejudiciu material și/sau moral, precum și partea responsabilă civilmente sau succesorii în drepturi ori moștenitorii acesteia care au acceptat succesiunea, dacă participă la proces, prin obligarea la repararea pagubei produse.

Anterior, se considera că era posibil ca acțiunea exercitată în fața instanței penale să se bazeze și pe răspunderea civilă contractuală, atunci când fapta cauzatoare de prejudiciu putea fi calificată ca infracțiune.

În cazul în care sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile contractuale, partea civilă sau succesorii acesteia trebuie să se adreseze instanței civile competente, printr-o acțiune civilă separată.

Având în vedere că atât inculpatul, cât și partea responsabilă civilmente pot fi trași la răspundere civilă delictuală, acest tip de răspundere operează în ambele sale forme: răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie și cea pentru fapta altei persoane.

Efectul răspunderii civile delictuale constă în nașterea unui raport juridic obligațional între autorul prejudiciului sau persoana răspunzătoare și victimă. În cadrul acestui raport juridic, victima devine creditorul obligației de reparare a prejudiciului, iar persoana răspunzătoare devine debitorul acestei obligații[2].

Potrivit art. 1.381 NCC, orice prejudiciu (material, moral, rezultat din vătămarea integrității corporale) dă dreptul la reparație. Acest drept se naște din ziua cauzării prejudiciului, chiar dacă nu poate fi valorificat imediat, ci numai ulterior.

Obiectul acțiunii civile în procesul penal este guvernat de principiul general al reparării integrale a prejudiciului. Prejudiciul se repară integral, dacă prin lege nu se prevede altfel, conform art. 1.385 alin. (1) NCC.

Paguba produsă poate fi reparată fie în natură, prin: restituirea lucrului, restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, desființarea totală sau parțială a unui înscris sau prin orice alt mijloc de reparare, fie prin plata unui echivalent bănesc.

Prin expresia „orice alt mijloc de reparare” se înțelege orice altă modalitate de realizare a obiectului acțiunii civile care să conducă la repararea integrală a pagubei[3].

Repararea prejudiciului material și moral se face potrivit dispozițiilor legii civile, după cum dispune art. 19 alin. (5) NCPP. Astfel, sediul materiei obiectului acțiunii civile se găsește în Codul civil, în dispozițiile art. 1.386 NCC. Potrivit alin. (1) al art. 1.386 NCC, repararea prejudiciului se poate face: în natură, prin restabilirea situației anterioare, precum și prin plata unei despăgubiri, dacă restabilirea situației anterioare nu este posibilă ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură. Despăgubirea poate fi stabilită prin acordul părților sau, în lipsa acordului, prin hotărâre judecătorească.

Dispozițiile art. 1.386 NCC instituie principiul potrivit căruia regula este dată de repunerea lucrurilor în starea lor anterioară, iar excepția o reprezintă plata despăgubirilor bănești.

2. Noțiunea de terțe persoane specifice procesului civil

Sintagma „terțe persoane” are în vedere situația acelor persoane care intervin sau care sunt introduse în procesul civil în cursul desfășurării procedurii judiciare[4].

Pentru a participa în procesul civil, terțele persoane trebuie să dispună, asemeni reclamantului și pârâtului, de capacitate procesuală de folosință, calitate procesuală și să afirme un interes.

Pe lângă aceste condiții impuse reclamantului și pârâtului, trebuie să fie îndeplinite și alte cerințe, respectiv: terțele persoane trebuie să dispună de capacitate procesuală de exercițiu, să existe un proces civil pendinte, să existe o legătură de conexitate între cererea principală și cea de participare a terțului la activitatea judiciară, precum și afirmarea unui interes în fața organelor judiciare[5].

Participarea terțelor persoane la activitatea de judecată îmbracă diverse forme prevăzute de art. 61-79 NCPC. Acestea sunt: intervenția voluntară (intervenția principală și intervenția accesorie) și intervenția forțată (chemarea în judecată a altor persoane, chemarea în garanție, arătarea titularului dreptului și introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane).

Intervenția voluntară poate fi definită ca posibilitatea recunoscută de lege terțelor persoane de a participa, din proprie inițiativă, într-un litigiu care se desfășoară între alte părți[6]. În același sens, dispune și art. 61 în alin. (1) NCPC, potrivit acestuia: oricine are interes poate interveni într-un proces care se judecă între părțile originare.

Cererea de intervenție voluntară apare ca o cerere incidentală. Potrivit art. 30 alin. (6) NCPC, cererile incidentale sunt cele formulate în cadrul unui proces aflat în curs de desfășurare.

După scopul urmărit de către intervenient, intervenția voluntară poate fi clasificată în: intervenția în interes propriu (principală) și intervenția în interesul uneia dintre părți (accesorie).

Doctrina definește intervenția principală ca pe o acțiune prin care terțul intervenient formulează o pretenție distinctă, dar conexă cu cererea principală, într-un proces civil declanșat între alte persoane, în scopul obținerii unei hotărâri judecătorești favorabile[7].

Intervenția accesorie vizează situația în care intervenientul sprijină numai apărarea uneia dintre părți. Intervenientul accesoriu, spre deosebire de cel principal nu tinde la valorificarea unei pretenții proprii, ci urmărește prin apărărilor pe care le face, ca instanța să pronunțe o soluție în favoarea părții pentru care a intervenit. Din acest motiv, natura juridică a intervenției accesorii este aceea de apărare[8].

În cazul în care instanța admite în principiu cererea, terțul devine parte în proces și va lua procedura în starea în care se află în momentul admiterii intervenției[9].

Intervenția forțată este o formă de participare a terților în proces care se realizează din inițiativa uneia dintre părțile principale sau a instanței de judecată pentru ca hotărârea ce se va pronunța să devină opozabilă și acestora[10].

Chemarea în judecată a altor persoane, reprezintă acea formă de participare a terțelor persoane în procesul civil, care le oferă părților posibilitatea de a solicita introducerea în proces a terților care ar putea pretinde aceleași drepturi ca și reclamantul[11]. În același sens, art. 68 alin. (1) NCPC oferă posibilitatea oricăreia

dintre părți să cheme în judecată o altă persoană care ar putea să pretindă, pe calea unei cereri separate aceleași drepturi ca și reclamantul.

Chemarea în garanție poate fi definită ca acea formă de participare a terțelor persoane în procesul civil prin intermediul căreia una dintre părți poate solicita introducerea în litigiu a acelor persoane față de care funcționează obligația de garanție sau de despăgubire[12]. Art. 72 alin. (1) NCPC dispune în același sens.

Arătarea titularului dreptului constă în posibilitatea recunoscută de lege părâtului ce deține un bun pentru altul ori care în numele altuia exercită un drept asupra aceluși lucru, de a-l indica pe cel în numele căruia deține bunul sau exercită dreptul, dacă a fost chemat în judecată de o persoană care pretinde un drept real asupra lucrului.

Introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane apare ca acea formă de participare a terțelor persoane, nou introdusă în actualul Cod de procedură civilă, prevăzută de art. 78 NCPC, care se dispune din oficiu de către judecător atât în procedura contencioasă, când raportul juridic dedus judecății o impune sau în cazurile expres prevăzute de lege; cât și în cea necontencioasă, în toate cazurile, indiferent dacă părțile se împotrivesc.

3. Intervenția terțelor persoane în latura civilă a procesului penal

În privința intervenției voluntare, instituție specifică procesului civil, se ridică problema dacă intervenția voluntară este admisibilă în latura civilă a procesului penal.

În opinia unor autori, răspunsul este afirmativ, acțiunea civilă exercitată în procesul penal, în pofida accesorialității, nu-și pierde natura proprie, nici nu abandonează regulile procedurii civile cu privire la judecata și finalizarea ei, doar se particularizează prin câteva elemente specifice procesului penal în care ea a fost exercitată[13].

Nu împărtășim această opinie, cu toate că Noul Cod de procedură penală nu dispune cu privire la posibilitatea intervenirii sau introducerii terțelor persoane specifice procesului civil, normal ar fi să se aplice dispozițiile art. 2 alin. (2) NCPC, potrivit cărora dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare. Trebuie avut în vedere și faptul că latura civilă a procesului penal este guvernată de principiul disponibilității.

Totuși, dacă ar fi să studiem dispozițiile art. 34 NCPP care îi enumeră pe „ceilalți subiecți procesuali”, acestea dispun că: „în afara participanților prevăzuți la art. 33 NCPP sunt subiecți procesuali: martorul, (...) persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale. Dispozițiile art. 34 NCPP, prin sintagma respectivă, ar putea să constituie un argument în plus în susținerea opiniei autorilor care afirmă că intervenția terțelor persoane este posibilă în latura civilă a procesului penal. Astfel, situația devine complexă și complicată.

Revenind, în opinia noastră, considerăm că răspunsul este negativ deoarece acțiunea civilă este accesorie acțiunii penale în procesul penal, iar în procesul penal, nici măcar în latura civilă a acestuia, nu este permis accesul unor terțe persoane care să pretindă în tot sau în parte, dreptul dedus judecății sau un drept strâns legat de acesta, conform art. 61 alin. (2) NCPC. Dacă în afară de victima infracțiunii mai există și alte persoane care au suferit un prejudiciu material și/sau daune morale prin respectiva infracțiune, acestea au dreptul să se constituie parte civilă în procesul penal, în caz contrar, dacă nu au un drept la reparație care izvorăște direct din infracțiune, ci acesta are o oarecare legătură cu infracțiunea, ele vor fi nevoite să se adreseze instanței civile. Prin urmare intervenția voluntară nu este posibilă în privința părții civile.

Apreciem că dacă ar fi admisă intervenția terțelor persoane din procesul civil, procedura care vizează soluționarea cererii de intervenție ar îngreuna cu mult rezolvarea cu operativitate a cauzelor penale și s-ar ajunge cu certitudine la disjungerea și soluționarea separată a acțiunii civile în procesul penal, conform art. 26 alin. (1) NCPP.

În acest sens, în doctrină au fost formulate *propuneri de lege ferenda* în vederea introducerii intervenientului în interes propriu, în calitate de participant la procesul penal. Aceste propuneri au fost criticate și s-a susținut renunțarea la această idee bazându-se pe rațiunea că modul în care este formulată reglementarea părții civile, permite dobândirea calității numai de către persoanele prejudiciate material în mod nemijlocit prin infracțiune[14].

S-a apreciat că asemenea propuneri sunt fără obiect, deoarece dispozițiile art. 79 și 84 NCPP, prin modul în care sunt formulate, permit persoanelor care au fost prejudiciate material prin infracțiune atât în mod mijlocit cât și în mod nemijlocit, să dobândească calitatea de parte civilă[15]. Achiesăm la această opinie pentru motivele anterior expuse.

Opinia noastră este conformă cu doctrina, aceasta susținând că în cadrul laturii civile a procesului penal nu este admisă participarea în calitate de intervenient a altor persoane care pretind despăgubiri[16], spre deosebire de procesul civil în care un astfel de participant este admis, potrivit art. 61 NCPC.

Având în vedere faptul că acțiunea civilă exercitată în procesul penal aparține domeniului dreptului procesual civil, dar este exercitată în condiții specifice procesului penal, precum și situația părții responsabile civilmente se ridică următoarea problemă: partea responsabilă civilmente poate fi asociată cu terțele persoane din procesul civil sau are o situație juridică similară acestora?

Apreciem că răspunsul este afirmativ dacă ținem cont de dispozițiile art. 21 alin. (1)-(3) NCPP, care utilizează formule de genul: „introducerea părții responsabile civilmente”, „să ceară introducerea în procesul penal”, precum și „partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal” care ne trimit cu gândul la participarea voluntară și forțată a terțelor persoane din procesul civil.

Termenii invocați anterior, prevăzuți de art. 21 alin. (1) și (2) NCPP ne sugerează existența uneia dintre formele intervenției forțate, respectiv instituția chemării în garanție din procesul civil prevăzută de art. 72-73 NCPC, în timp ce alin. (3) al art. 21 NCPP evocă oarecum prezența intervenției voluntare accesorii prevăzute de art. 61 și 63 NCPC, deoarece terțul intervine ca să sprijine doar apărarea uneia dintre părți.

În opinia unor autori, în privința instanțelor în fața cărora se poate face chemarea în garanție, legea nu face, nicio distincție, putând fi deci orice instanțe, indiferent de natura lor: civile, de contencios administrativ și penale, dacă soluționează concomitent și acțiunea civilă^[17].

Nu suntem de acord cu respectiva opinie, deși apreciem că atunci când partea responsabilă civilmente este introdusă forțat în latura civilă a procesului penal, aceasta poate fi asociată cu persoana chemată în garanție. Într-adevăr, dacă ar fi să facem o comparație între definițiile legale oferite chemării în garanție de art. 72 alin. (1) NCPC și cea dată părții responsabile civilmente de către art. 86 NCPP, precum și faptul că ambele vizează subiecți comuni, respectiv: persoanele care în temeiul legii, al unui contract răspund pentru fapta ilicită a unui minor sau interzis judecătoresc, comitentul care răspunde pentru fapta ilicită a prepușilor săi, societatea de asigurare, cele două se aseamănă și pot fi asociate. Însă, cu toate acestea, se deosebesc prin următoarele:

1. în procesul civil garantul poate fi introdus de partea interesată, respectiv reclamant sau pârât; în timp ce în procesul penal persoana responsabilă civilmente poate fi introdusă doar la cererea părții civile sau de către procuror din oficiu, iar inculpatul nu are dreptul să ceară introducerea persoanei responsabile deoarece acest privilegiu este instituit doar în interesul creditorilor;

2. în procesul civil, persoana chemată în garanție, devine parte doar în urma admiterii în principiu a cererii de intervenție forțată, în timp ce persoana responsabilă civilmente devine parte din momentul introducerii sale, fără a fi necesare alte formalități procedurale, cu excepția verificării condițiilor de răspundere civilă delictuală pentru fapta altuia.

Motivele expuse ne îndreptătesc să apreciem că în ceea ce vizează latura civilă a procesului penal, nu este posibilă utilizarea instituției chemării în garanție a terțelor persoane din procesul civil, prevăzută de art. 72-74 NCPC.

De fiecare dată când partea responsabilă civilmente intervine voluntar ea va fi asociată cu instituția intervenției voluntare accesorii.

În susținerea acestei afirmații, apreciem că un oarecare „iz” de intervenție voluntară accesorie o are și intervenția părții responsabile civilmente în latura civilă a procesului penal. Intervenția părții responsabile civilmente se aseamănă cu intervenția accesorie din procesul civil, dar se deosebesc prin faptul că intervenientul accesoriu, deși dobândește calitatea de parte, odată cu admiterea în principiu a cererii sale de către instanța civilă, acesta doar sprijină apărarea uneia dintre părți, conform art. 61 alin. (3) NCPC, în timp ce persoana responsabilă

civilmente este, alături de inculpat, parte în procesul penal, subiect pasiv al laturii civile, conform art. 32 alin. (2) NCPP și are dreptul să formuleze propriile sale apărări, nu doar să le susțină pe ale inculpatului.

Doctrina oferă un argument pertinent, astfel, potrivit acesteia: intervenția persoanei responsabile civilmente se deosebește față de intervenția accesorie din procesul civil prin faptul că apare ca o instituție juridică *sui-generis*, respectiv ca o intervenție în interes alăturat, deoarece regimul juridic al acesteia este dedus exclusiv din reglementările procesual penale fără a putea fi complinite de normele procesual civile care disciplinează intervenția accesorie; între cele două instituții fiind doar o pură coincidență la nivelul ipotezei normative în care pot fi incidente. În alte cuvinte, în ipoteze normative similare se impun spre aplicare dispoziții legale diferite[18].

În final, deși are calitatea de parte în latura civilă a procesului penal, persoana responsabilă civilmente nu este decât un terț care nu a contribuit la comiterea infracțiunii generatoare de prejudiciu, dar care va fi ținut să răspundă civil pentru paguba suferită de victima infracțiunii.

Opinia noastră potrivit căreia în latura civilă a procesul penal nu este permisă participarea terțelor persoane din procesul civil este confirmată și de doctrină[19].

Față de argumentele invocate și pentru a se înlătura orice urme de confuzii și contradicții în doctrină și în practică, propunem ca *de lege ferenda* la art. 29 NCPP, care enumeră participanții în procesul penal să se introducă un nou alineat, care să dispună: „În latura civilă a procesului penal nu sunt admise intervenția voluntară și cea forțată a terțelor persoane specifice procesul civil”.

4. Intervenția terțelor persoane în acțiunea în răspundere civilă delictuală exercitată la instanța civilă

Ulterior săvârșirii infracțiunii, persoanei fizice vătămate sau persoanei juridice care a suferit un prejudiciu prin comiterea infracțiunii i se naște un drept de opțiune între exercitarea acțiunii civile în fața organelor judiciare penale sau în fața instanței civile.

Până la punerea în mișcare a acțiunii penale persoana vătămată prin infracțiune poate să se adreseze doar instanței civile, însă după acest moment procesual, rațiuni practice determină persoana vătămată să exercite acțiunea civilă în procesul penal.

Astfel, pentru a putea fi exercitat dreptul de opțiune, trebuie să existe, în același timp, cele două căi prin care pot fi cerute despăgubirile civile, respectiv: trebuie să existe atât procesul penal declanșat și acțiunea penală pusă în mișcare, cât și, în același timp,

posibilitatea exercitării acțiunii civile la o instanța civilă[20].

Persoana vătămată, din anumite motive imputabile sau neimputabile, este îndrituită să exercite la instanța civilă acțiunea civilă izvorâtă din comiterea unei infracțiuni în baza dreptului său la opțiune.

În acest caz, acțiunea pe care victima infracțiunii va avea posibilitatea să o exercite la instanța civilă va fi o acțiune în răspundere civilă delictuală sau o acțiune în responsabilitate delictuală.

Acțiunea în răspundere civilă delictuală este un mijloc procesual prin care cel care a suferit un prejudiciu ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite de către o altă persoană poate pretinde instanței de judecată, obligarea la reparare a pârâtului pentru consecințele negative ale faptei respective. Acțiunea în răspundere civilă delictuală are două forme: cea în răspundere civilă delictuală pentru fapta proprie și cea pentru fapta altei persoane. Această acțiune este supusă regulilor impuse de Noul Cod de procedură civilă și de Noul Cod civil.

În ciuda faptului că participarea terțelor persoane specifice procesului civil este inadmisibilă în latura civilă a procesului penal, acestea pot interveni voluntar sau pot fi introduse forțat, în principiu, la judecata acțiunii în răspundere civilă delictuală, cu excepția arătării titularului dreptului, care, potrivit doctrinei și practicii judiciare, nu poate fi folosită în cadrul răspunderii civile delictuale, într-o acțiune în despăgubiri, datorită faptului că această formă de intervenție forțată se poate face numai în cadrul unor acțiuni reale, prin care se urmărește valorificarea unui drept real^[21].

[1] C. Stătescu, C. Bârsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. IX-a, rev. și adăug., Ed. Hamangiu, București, 2008, pp. 128-132; I. Albu, *Răspunderea civilă contractuală pentru prejudicii nepatrimoniale*, în RD nr. 8/1992, p. 29. *apud.* T. Joița, *Acțiunea civilă în procesul penal*, Ed. Național, București, 1999, p. 34; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă. Vol. I. Noul Cod de procedură civilă*, ed. rev., compl. și actual., Ed. Universul Juridic, București, 2013, pp. 327 și 328.

[2] L. Pop, *Tabloul general al răspunderii civile în textele noului Cod civil*, în *Revista Română de Drept Privat* nr. 1/2010, p. 186.

[3] G. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. I*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 746.

[4] I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, Comentariu pe articole. Vol. I. Articolele 1-449*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 102.

[5] I. Leș, *op. cit.*, p. 132.

[6] M.N. Costin, I. Leș, M.Ș. Minea, C.M. Costin, S. Spinei, *Dicționar de drept procesual civil*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, 2007, p. 502.

[7] I. Leș, *op. cit.*, p. 164.

[8] V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), M. Tăbârcă, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat, Vol. I, art. 1-526*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 192.

[9] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil. Vol. I- Teoria generală. Conform noului Cod de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 185.

[10] I. Leș, *Tratat de drept procesual civil. Vol. I. Principii și instituții generale. Judecata în fața primei instanțe*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 180.

[11] M.N. Costin, I. Leș, ș.a., *op. cit.*, p. 243.

[12] *Ibidem*, p. 241.

[13] I. Deleanu, *op. cit.*, pp. 429 și 430.

[14] T. Pop, *Propuneri de lege ferenda privind sfera noțiunii de parte în procesul penal*, în R.R.D., nr. 8, 1980, pp. 25-28, *apud*. I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 185.

[15] I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 178.

[16] T. Joița, *op. cit.*, p. 162; M. Vladu, *Prejudiciul cauzat prin infracțiuni contra persoanei fizice*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 348.

[17] I. Deleanu, *op. cit.*, p. 454.

[18] C. Diță, *Partea responsabilă civilmente în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, Tomul 7, București, 2010, p. 243.

[19] C. Coadă, *Considerații în legătură cu răspunderea asigurătorului în procesul penal*, în *Dreptul nr.4/2008*, p. 237; M. Vladu, *op. cit.*, p. 337; P. Pricope, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 330; C. Diță, *op. cit.*, p. 238.

[20] I. Deleanu, *op. cit.*, p. 335.

[21] I. Leș, *Tratat*, 2014, *op. cit.*, p. 196; TJ Satu Mare, d. civ. nr. 108/17.04.1968, în RRD, p. 143 *apud*. I. Leș, *op. cit.*, p. 164; I. Deleanu, *op. cit.*, p. 460.